Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Miljøvernavdelingen

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG
MILJØVERNAVDELINGEN

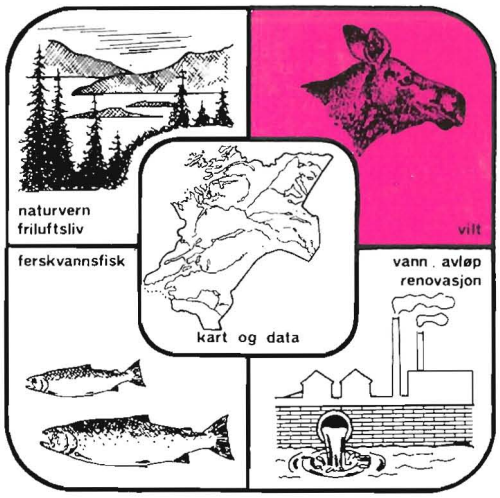

RAPPORT nr. 5 - 1986

Canadagås i Nord-Trøndelag

Foto: Paul Harald Pedersen

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG MILJØVERNAVDELINGEN

Miljøvernavdelingen er en del av Fylkesmannsembetet i Nord-Trøndelag. Avdelingen ble opprettet 1. september 1982 og består av følgende faggrupper:

- Ferskvannsfisk
- Forurensning (V.A.R.)
- Kart og data (Fylkeskartkontoret)
- Naturvern og friluftsliv
- Vilt

Miljøvernavdelingen har 24 personer ansatt i faste eller midlertidige stillinger.

Resultatene av en del av avdelingens virksomhet trykkes bl.a. i denne rapportserien. I tillegg vil resultatene av enkelte konsulenttjenester som er utført for avdelingen bli presentert i serien. Opplaget er begrenset. Rapportens form og innhold er bestemt av hurtig presentasjon av resultater og datagrunnlaget for den enkelte undersøkelse. Det er tillatt og ønskelig at data og vurderinger i rapporten gjengis og benyttes av andre, så fremt kildene oppgis. En liste over tidligere utarbeidete rapporter er gjengitt bak i heftet.

Forespørsler kan rettes til:

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Miljøvernavdelingen
7700 Steinkjer
Tlf. 077/64 400

ISSN 0800 - 3432

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG, MILJØVERNAVDELINGEN

Canadagås i Nord-Trøndelag

AV
KJARTAN KNUTSEN

RAPPORT NR. 5 —1986
STEINKJER, MARS 1986

FORORD

Etter initiativ fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, ble det sommeren 1985 foretatt registreringer for å få en oppdatert oversikt over canadagåsbestanden i fylket. Bakgrunnen for initiativet var at det i enkelte områder har oppstått konflikter mellom jordbruksinteresser og gåsebeiting og at det vurderes innføring av jakt på canadagjess fra 1986.

Fagsekretær Kjartan Knutsen har hatt ansvaret for opplegg og gjennomføring av registreringene og har skrevet rapporten. Fagassistent Anne Sneve Reitan har deltatt i registreringsarbeidet. Viltkonsulent Kjell Einvik og viltkonsulent Paul Harald Pedersen har bidratt med kritisk gjennomlesing av manuskriptet. Kontorfullmektig Liv Inger Ovesen har maskinskrevet rapporten.

Vi vil rette en hjertelig takk til alle personer som har bidratt med opplysninger under registreringsarbeidet.

Steinkjer, 20. mars 1986

Torstein Øyen
miljøvernleder

Paul Harald Pedersen
viltkonsulent

INNHOLD SIDE

SAMMENDRAG 4

1. INNLEDNING 7

1.1 Naturlig utbredelse 7
1.2 Innføring til Europa 8
1.3 Etablering og utbredelse i Norge 8
1.4 Hovedtrekk ved canadagåsas biologi 9

Utseende 9
Tilholdssted 9
Hekking 9
Fjærfelling 10
Beiting 10
Sosialt mønster og adferd 10
Fiender 11
Forholdet til andre arter 11

2. METODER 12

3. RESULTAT 13

3.1 Utsettinger i Nord-Trøndelag 13
3.2 Hekkebestand, produksjon og hekkeområder 14
3.3 Beiteområder på dyrkamark 16
3.4 Trekkvaner 18

4. DISKUSJON/KONKLUSJON 20

4.1 Bestandsstørrelse 20

4.1.1 Hekkebestand og produksjon 20
4.1.2 Totalbestand 21
4.1.3 Bestandsutvikling 22

4.2 Jakt på canadagås 23

4.2.1 Innføring av jakt i 1986? 24
4.2.2 Aktuelle områder for jakt 24
4.2.3 Jaktforskrifter og utøvelse av jakt 25

5. LITTERATUR 27

VEDLEGG

SAMMENDRAG

Bakgrunnen for registreringsarbeidet er at en voksende canadagåsbestand i enkelte områder har ført til konflikter med jordbruksinteresser, og at det nå vurderes innføring av jakt på canadagjess fra 1986.

Formålet med registreringene har vært å få en oppdatert oversikt over canadagåsbestanden i Nord-Trøndelag.

Utsettinger

Det ble i perioden 1963-1980 satt ut i alt 83 canadagjess i Nord-Trøndelag:

- I Meråker, perioden 1963-1966; 27 gjess
- I Steinkjer, perioden 1967-1970; 25 gjess
- I Snåsa, 1967; 16 gjess
- I Verran, 1976; 10 gjess
- I Flatanger, 1980; 5 gjess

Hekkebestand

Det ble registrert 128 hekkende canadagåspar i Nord-Trøndelag i 1985. Hovedmengden av dise hekket i Meråker, Verdal, Steinkjer og Snåsa kommuner, men det var også forekomster i Stjørdal, Namdalseid og Grong kommuner.

Antallet registrert hekkende par omfatter hovedsakelig par som er observert med unger. Par som har mistet egg eller unger like etter klekking er derfor i liten grad registrert som hekkefugler. Det er rimelig å anta at heller ikke alle par med unger er oppdaget og registrert.

Disse forholdene tatt i betraktning er hekkebestanden i Nord-Trøndelag anslått til omkring 200 hekkende par i 1985.

Produksjon

Registrert gjennomsnittlig kullstørrelse var 3,1 unger pr. par. Tilveksten av ungfugl til bestanden er anslått til omkring 400-420 fugler i 1985.

Totalbestand

Forutsatt at hekkebestanden utgjør ca. 25-30 % av høst-bestanden, var det trolig et sted mellom 1300 og 1600 canada-gjess i fylket høsten 1985.

Bestandsutvikling

Med bakgrunn i svenske og norske undersøkelser er det anslått en årlig gjennomsnittlig bestandsvekst på 16 %. Med en slik vekst vil antallet canadagjess i Nord-Trøndelag ha oversteget 3000 innen 1990.

Beiting på dyrkamark

Når flokkene med canadagjess kommer om våren og når de samler seg til høsttrekk, slår de seg gjerne ned på dyrkamark for å beite. Fra grunneierhold blir det hevdet at disse flokkene kan gjøre skade på gress-, grønnsak- og kornavlingene. Flokkstørrelsene varierer fra noen få og opp til omkring 150 gjess.

Konflikter med jordbruksinteresser finner vi særlig i Meråker, Verdal, Steinkjer og Snåsa kommuner. Felles for konfliktområdene er at de ligger i nærheten av hekkeområder for canadagås.

Trekkvaner

Det ser ut til at Canadagjessene i løpet av få år etter de første utsettingene etablerte faste trekkvaner og at disse vanene i hovedsak fortsatt gjelder. "Tradisjonelt" viktige overvintringsplasser finner vi i Eidsbotn ved Levanger, i Buvika sør for Trondheim og i Sauherad kommune i Telemark. Etter 1980 har en stadig større andel av bestanden forlatt Trøndelagsfylkene om vinteren. Det er nå tegn som tyder på at det foregår et visst trekk til Møre og Romsdal og til Agderfylkene.

Jakt på canadagås

Ett av formålene med utsettinger av canadagjess var å skape en ny, høstbar viltressurs.

Ved innføring av jakt vil canadagjessene, i tillegg til den opplevelsesverdien de har i dag, gi rekreasjonsverdi ved jakt, avkastning i form av kjøtt og inntektsmuligheter ved utleie av jaktrett. Fra grunneierhold er det dessuten ønskelig å oppnå større skyhet hos gjessene for å begrense konfliktene med gåsebeiting på dyrkamark.

Med det bestandsnivået og den veksten som er i bestanden i dag bør det være forsvarlig å innføre ordinær jakt i enkelte kommuner i Nord-Trøndelag allerede i 1986. Det vil da, ut fra forutsetningene som er benyttet i denne rapporten, anslagsvis være 230 hekkende par, en tilvekst på omkring 500 ungfugl og en høstbestand på 1600-1800 canadagjess i fylket.

Innføring av jakt er i første omgang aktuelt i Meråker, Verdal, Steinkjer og Snåsa kommuner. 94 % av hekkebestanden og

de mest markerte konfliktområdene mellom gåsebeiting og jordbruksinteresser ble registrert i disse kommunene.

Ved bruk av rifle til gåsejakt skal det benyttes ammunisjon med anslagsenergi på minst 294 joule (30 kgm) på 100 meters avstand.

Til jakt med hagle er det generelt forbud mot å bruke grovere hagl enn 3,5 mm, altså norsk nr. 2 (US nr. 3).

1. INNLEDNING

Formålet med utsetting av canadagås har vært å tilføre vår fauna en ny viltart som kan gi økt naturopplevelse og en høstbar viltressurs (jfr. Lund Tangen 1974).

Tidligere var sædgåsa, også kalt fjellgås, vanlig utbredt i skogsområdene i Nord-Trøndelag. Av uvisst hvilke årsaker har imidlertid bestanden gått kraftig tilbake, og sædgåsa er i dag en sjelden hekkefugl i fylket. Innnføringen av canadagjess skjedde etter tilbakegangen i sædgåsbestanden. Arten har raskt tilpasset seg norske forhold. Dette kan blant annet forklares med at den hos oss finner områder som er svært lik naturtypen den er tilpasset i sitt opprinnelige hjemland. Canadagåsa har i disse områdene funnet en ledig plass i vår natur med liten konkurranse fra andre arter.

Canadagåsbestanden i Nord-Trøndelag har etter hvert nådd et slikt nivå at det i enkelte områder har oppstått konflikter med jordbruksinteresser. Samtidig vurderes det innføring av jakt på canadagås i 1986. Det er derfor nødvendig å kunne vurdere i hvilke områder jakt eventuelt kan være biologisk forsvarlig, og i hvilke områder det fra jordbrukshold er ønskelig med beskatning ut fra konflikter med gåsebeiting.

På denne bakgrunn ble det sommeren 1985 foretatt registreringer for å få en oversikt over canadagåsbestandens utbredelse og størrelse og få kartlagt de mest markerte konfliktområdene vedrørende jordbruksinteresser og gåsebeiting i Nord-Trøndelag.

Canadagåsa har en kort historie i vår fauna og få tradisjoner som knytter den til folk som omgås arten jevnlig eller skal forvalte den på en fornuftig måte. Det er derfor i rapporten lagt vekt på å presentere en del sentrale momenter omkring arten og hvordan den opptrer i vår natur.

1.1 Naturlig utbredelse

Canadagåsa Branta Canadaensis er naturlig utbredt over omtrent hele det nord-amerikanske kontinent. Det er typiske trekkfugler som i hovedsak hekker i Canada, Alaska og nordlige deler av USA og overvintrer i sørlige deler av USA og nordlige deler av Mexico. Det finnes i alt omkring 11 raser av canadagås, og det er den største av disse rasene, Branta Canadaensis Canadaensis, som er innført til Europa. Denne rasen har sitt naturlige utbredelsesområde i de østlige barskogområdene i Canada - hovedsakelig på Labradorhalvøya og New Foundland.

1.2 Innføring til Europa

Så tidlig som i 1678 ble canadagåsa innført til de britiske øyer. Det ble etter hvert utviklet en viltlevende stamme som av Ogilvie i 1969 ble beregnet til 10500 fugler (Cramp & Simmons 1977). Omkring 1930 ble arten introdusert i Sverige. Første hekking av viltlevende canadagås i Sverige ble registrert i 1933. Bestanden har siden vokst raskt ved naturlig spredning og omfattende utsettinger, og i 1982 ble den svenske bestanden anslått til minimum 3000 hekkende par og totalt 30000 fugler (Fabricius 1982).

Etter hvert ble det satt ut gjess fra den svenske stammen i Norge, Danmark og Finland. I Norge og Finland har arten fått fotfeste og yngler og sprer seg naturlig. I Finland ble bestanden beregnet til 50-70 hekkende par i 1982 (Ermala & Vikberg 1982). I Danmark ser det imidlertid ut til at canadagåsa ikke finner seg særlig vel til rette som hekkefugl, og det er bare gjort noen få observasjoner av hekking i vill tilstand (Fog 1978).

Hele den skandinaviske bestanden av canadagås stammer fra de få individene som ble innført til Sverige i 1930 (Fog 1978).

1.3 Etablering og utbredelse i Norge

Canadagjess ble første gang innført til Norge i 1936. De ble hentet fra Sverige og satt ut på Nesodden ved Oslo (Lund 1963). De neste kjente utsettinger var i 1958 og 1960 da Statens viltundersøkelser satte ut tilsammen 9 gjess på Songli i Orkdal, Sør-Trøndelag (Lund Tangen 1974). Etter 1960 er det satt ut gjess flere steder i landet, blant annet rundt Oslo, i Agderfylkene, Hordaland, Sogn og Fjordane, flere steder i Trøndelagsfylkene og i Nordland.

Resultatene av disse utsettingene har vært varierende, men generelt kan det sies at tilslaget har vært godt i Nord-Trøndelag hvor hovedtyngden av utsettingene skjedde i perioden 1963-1970. De senere, tildels omfattende, utsettinger i Agderfylkene, Hordaland og Sogn og Fjordane har ført til at canadagåsa også har fått godt fotfeste i disse områdene. (Lund Tangen 1974, Godø 1978, Udø 1984).

For å anskueliggjøre bestandsutviklingen på landsbasis kan nevnes at landets viltnemnder i en spørreundersøkelse oppga kjennskap til totalt 26 hekkende par i 1971, 251 hekkende par i 1981 og 362 hekkende par i 1983.
På bakgrunn av disse tallene ble Norges hekkebestand av canadagås anslått til minimum 400-500 par i 1983.
For 1971 ble det i denne undersøkelsen registrert hekkende canadagås i bare 2 av landets fylker, nemlig Sør-Trøndelag (10) og Nord-Trøndelag (16), mens det i 1983 var bare 3 fylker som ikke hadde registrert hekking (Telemark, Oppland og Finnmark). (Heggberget 1983).

1.4 Hovedtrekk ved canadagåsas biologi

Der annet ikke er angitt er kapitlet skrevet med støtte i Cramp & Simmons (1977).

Utseende

Canadagåsa Branta Canadaensis Canadaensis er Europas største gås. Den veier som voksen ca. 5-7 kg og har et vingespenn på ca. 160-175 cm. Hannen er gjennomsnittlig større og tyngre enn hunnen, men ellers helt lik i utseende. Ungfugl ligner de eldre bortsett fra at det hvite på hodet virker mer grått tidlig første høst, og at de virker mer lettbygd.

Lyden er hovedsakelig et trompetaktig "AH HONK", med siste stavelse høyere enn den første.

Tilholdssted

Canadagåsa er i sitt opprinnelie utbredelsesområde tilpasset næringsfattige innsjøer i barskogområder. I Nord-Trøndelag finner den lignende miljø og har tilhold ved vann og stilleflytende elver i skogsterreng, men også ved tjern i myrer og sumpmark, gjerne nær kulturlandskap.

Hekking

Reiret legges på bakken, fortrinnsvis på holmer eller tuer i vann eller stilleflytende elver. De kan også hekke ved saltvann. Samme reirplass brukes år etter år. Reiret bygges av gress, småkvister etc. og fores med dun. Gåsa legger 5-6 (11) egg fra midten av april til ut i mai. Dette varierer med klima og snøforhold. Rugetiden er 28-30 døgn. Bare hunnen ruger mens hannen holder vakt like ved. Paret kan legge om etter tidlig eggtap. Begge foreldre tar del i ungepleie og forsvarer aktivt egg og unger mot rovdyr, artsfrender og andre inntrengere. Ungene finner føden selv og kan tidlig vandre langt sammen med foreldrene. De blir flyvedyktige ved en alder av 40-48 døgn.

Ungene holder seg til foreldrene gjennom første vinter og forlater dem ved starten av neste hekkesesong.

Canadagåsa hekker vanligvis første gang 3 år gammel, men av og til ved 2, eller først ved 4 års alder, avhengig av bestandstettheten.

Fjærfelling

Voksne canadagjess skifter hele fjærdrakten om sommeren. Fjærfellingen starter like etter klekking, og fuglene kan ikke fly i en periode på ca. 4 uker mens vingefjærene skiftes ut. Tidspunkt for fjærfellingsperioden, eller myteperioden som den kalles, varierer med klima og snøforhold. Perioden da gjessene mister flyveevnen kan i Trøndelag grovt sies å starte medio juni. Foreldrene blir flyvedyktige igjen litt før ungene kan fly.

Beiting

Canadagåsa ser ut til å utnytte et bredt spekter av planter. I vannet beiter den ved å tippdykke og utnytter sin lange hals til å nå vegetasjonen på bunnen, eller den beiter på vannplanter som flyter eller stikker opp av vannet. På land beiter den gjerne på myrer, voller eller innmark nært vann. Blant annet starr-, lyng, kløver- og gressarter ser ut til å være viktige ingredienser på canadagåsas spiseseddel. På innmark beiter canadagåsa gjerne på groen om våren eller på gressavlingene eller stubbåkrene etter tresking om høsten. De opptrer da ofte i flokker som trekker mellom egnede beiteplasser.

Sosialt mønster og adferd

Canadagåsa lever i flokker med alle kjønns- og aldersgrupper representert mesteparten av året. I hekkesesongen hevder imidlertid parene et stort territorium omkring hekkeplassen. I Trøndelag hekker canadagåsa vanligvis spredt og tillater sjelden andre canadagåspar å hekke nærmere enn 2-300 m (Lund Tangen 1974). Det er imidlertid observert at 3 par hekket på samme holme. Slik tett hekking kan nok oppstå på spesielt gunstige hekkeplasser, men også her forsvares mindre, men strengt avgrensede territorier. Parring og næringssøk foretas hovedsakelig innenfor territoriegrensene.

Et par holder sammen livet ut, men hvis den ene parten dør, vil den gjenværende binde seg til en ny partner. Parbinding starter allerede ved 1 års alder, men disse første parbindingene er ustabile.

Canadagjessene er sterkt bundet til eget oppvekstområde. Unge par etablerer derfor gjerne territorium nær stedet de vokste opp. Etter hvert som bestandstettheten øker og de gunstige hekkeplassene blir opptatt, blir de nye parene som skal etablere seg presset ut fra kjerneområdet av de etablerte parene. Ofte forsøker de da heller å hekke på ugunstige steder i utkanten av kjerneområdet enn å flytte til nye, gunstige områder. Tapet av egg og hekkefugler på slike hekkeplasser er relativt stort (Lund Tangen 1973).

Etter hekkesesongen samles canadagjessene i flokker igjen før de trekker til vinteroppholdsstedene.

Fiender

Canadagåsa er stor og kraftig og kan som regel forsvare sine egg og unger effektivt mot predatorer som mink og endatil rev (Fabricius 1983). Det er imidlertid registrert at canadagås er blitt drept av rev (Lund Tangen 1973). Fabricius (1983) nevner også dødsårsaker som kollisjon med kraftledninger o.l., oljeskade, drukning i fiskegarn, fastfrysing til isen og naturligvis jakt der dette utøves. Det er ellers observert flere steder at reir kan gå tapt under vårflommen.

Forholdet til andre arter

Ved innføring av nye viltarter er det vanskelig å forutsi hvilke konsekvenser det vil medføre for faunaen for øvrig. I denne forbindelse er det særlig stilt spørsmål om innføring av canadagås kan ha en negativ effekt på grågåsbestanden. Omfattende svenske undersøkelser viser ingen slik negativ effekt, men det er derimot tegn som tyder på en viss positiv virkning. I felles hekkeområder for grågås og canadagås som ble kontrollert økte begge arter i antall. Canadagåsa ser også ut til å kunne inspirere grågåsa til å hekke i nye områder. (Fabricius et. al. 1974, Fabricius 1983).

For Nord-Trøndelags vedkommende er konflikter mellom canadagås og grågås lite aktuelt pr. i dag da canadagåsa hekker ved ferskvann i innlandet, mens grågåsa hovedsakelig hekker i kyststrøkene.

Canadagåsas forhold til en rekke andre arter er også beskrevet. Blant annet ærfugl og stokkand ser ut til å dra nytte av canadagåsas effektive forsvar mot predatorer på hekkeplassen (Fabricius 1983, Udø 1979).

Dersom canadagåsa skulle spre seg til sædgåsas hekkeområder, mener Fabricius (1983) at det ikke vil oppstå konflikt mellom artene. Sædgåsa har i likhet med canadagåsa tilknytning til karrige barskogområder, men hekker i skogen, gjerne et godt stykke fra vann. Sædgåsa foretrekker også, i større grad enn canadagåsa, myrområder med grunne vann og godt beite på land.

2. METODER

Registreringene ble innledet i mai 1985 med en skriftlig henvendelse til alle viltnemndene i fylket. I brevet ble det spurt etter opplysninger om eventuelle hekkeplasser, beiteområder m.v. for canadagås i kommunen, samt navn, adresse og telefonnummer til personer som kunne tenkes å ha kjennskap til slike områder (se vedlegg 1). Det ble lagt ved kart for hver kommune hvor aktuelle områder kunne avmerkes.

På bakgrunn av svarene fra viltnemndene og opplysninger fra viltområdekartverket ble de aktuelle områdene kontrollert ved befaring og/eller samtaler med kontaktpersoner med tilknytning til området. Dette arbeidet ble utført i perioden 26. juni - 20. juli, altså etter klekking og før ungene ble flyvedyktige. Ved intervju ble det særlig spurt etter observasjoner av canadagåspar med unger. Dette for å unngå at ungfugl som danner par ble registrert som hekkende par. Det ble også spurt spesielt etter beiteområder på innmark. Befaring eller ikke av et område ble vurdert ut fra meldingens sikkerhet og områdets tilgjengelighet.

Et viktig resultat av samtaler med kontaktpersoner var en rekke andrehånds opplysninger om canadagjess som kontaktpersonen hverken kunne bekrefte eller avkrefte. Dette førte til at stadig flere personer ble kontaktet for å få kontrollert disse andrehånds opplysningene.

Alle opplysninger om canadagås ble avmerket og nummerert fortløpende på kart i M 711-serien, målestokk 1:50000.

For hvert kartblad ble det ført skjema hvor hvert nr. på kartet ble referert med opplysning om antatt status, kartreferanse og kilde(r). Endelig status ble påført skjema, og eventuelle hekkeplasser ble avkrysset på kartet etter kontroll av området.

Alle opplysninger om canadagås i Meråker kommune er innsamlet av Hans Inge Lund Tangen.

Opplysninger om utsettinger i Meråker og Nord-Trøndelag generelt er gitt av Hans Inge Lund Tangen (pers. medd., 1973, 1974).
Opplysninger om utsettinger i Steinkjer, Snåsa, Verran og Flatanger er gitt av henholdsvis Nils Christian Hagen, Folke Andersson, Svein Johansen og Trygve Okstad.

Opplysninger om ringmerking og gjenfangst er innhentet fra ringmerkingssentralen ved Zoologisk museum i Oslo.

3. RESULTAT

3.1 Utsettinger i Nord-Trøndelag

Canadagåsa ble første gang innført til Nord-Trøndelag i 1963.

I Meråker ble det i perioden 1963-1966 satt ut i alt 27 canadagjess. Fuglene ble innkjøpt fra Sverige, der de stammer fra en viltlevende stamme i Blekinges skjærgård. Meraker Brug foretok utsettingene, og prosjektet ble støttet økonomisk av viltfondet. Utsettingene ble konsentrert om to områder. Ut fra de lokale bestandene som vokste fram i disse områdene ble det flyttet ungfugl eller hele familier til nye områder. Dette ble gjort for å påskynde spredningen av arten.

I Steinkjer ble det i perioden 1967-1970 satt ut i alt 25 canadagjess. Ogndalsbruket og Steinkjer viltnemnd stod for arbeidet, og utsettingene ble støttet økonomisk av viltfondet. Gjessene ble fordelt på to lokaliteter i Øvre Ogndal.
De 5 første gjessene ble hentet som unger fra Meråker i 1966. De ble overvintret ved Borgenfjorden og satt ut som ett-åringer i Langtjørna i juni 1967. I august samme år ble det i tillegg satt ut 3 unger på samme sted. En av disse hadde imidlertid en vingedefekt og ble avlivet. I august 1968, 1969 og 1970 ble det satt ut tilsammen 17 unger i Andorvatnet ved Mokkavatnet. Første hekkeforsøk ble observert i 1969, men det ble mislykket.

Snåsa viltnemnd kjøpte i 1975 16 canadagjess - 4 voksne og 12 unger - fra Jönköpings län i Sverige. Gjessene ble overvintret på Finsås etter å ha vært holdt i karantene på Jævsjøen. Våren 1976 ble disse fuglene satt ut på antatt egnede steder i Snåsa. 4 eller 5 ungfugler som ble satt ut i Jævsjøen flyttet over til Sverige. Disse utsettingene ble støttet økonomisk av viltfondet.

Malm jeger- og fiskerforening satte i 1976 ut 10 canadagås-unger i Torsvatnet nord for Holden i Verran kommune. Utsettingen ble gjort i samarbeid med Malm jakt og fiskeområde som kjøpte inn ungene fra Meråker. Den ene ungen ble observert tatt av rev. De andre forlot området da de ble flyvedyktige, og er ikke observert der senere. Fuglene ble ringmerket ved utsetting, og en av de ble funnet skadet ved Øyungen i Namdalseid i september samme høst. 3 av de andre er blant annet observert på overvintringsplass i Nesset kommune, Møre og Romsdal, vinteren 1981.

A/S van Severen & Co. satte i 1980 ut 5 canadagåsunger i Morkavatnet i Flatanger. Fuglene ble skaffet til veie av Hans Inge Lund Tangen i Meråker. Tryge Okstad (pers. medd.) opplyser at gjessene forsvant fra vatnet like etter at de var blitt flyvedyktige. Vingen av den ene fuglen ble funnet ved vatnet, og det var mistanke om at den var tatt av ørn. Skjebnen til de resterende 4 er ukjent.

Utsettingene i Meråker, Steinkjer og Snåsa har slått bra til, og bestanden er i vekst i disse områdene. Bestanden i Verdalen er etter all sannsynlighet rekruttert ved naturlig spredning fra Meråker og Steinkjer. I Høysjøen i Verdal har det hekket canadagås siden 1970. (Lund Tangen 1973).

3.2 Hekkebestand, produksjon og hekkeområder

Det ble registrert 128 hekkende canadagåspar i 1985. Disse parene var fordelt på 7 av fylkets 24 kommuner - Meråker, Stjørdal, Verdal, Steinkjer, Namdalseid, Snåsa og Grong.

Det er rapportert eller observert kullstørrelse for 86 kull. Gjennomsnittlig antall unger pr. kull var 3,1 (1-8). 2-4 unger var vanligst.

Tabell 1. Antall registrerte hekkende par og gjennomsnittlig antall unger pr. kull fordelt på kommuner.

Kommune	Antall hekkende par 1985	Gjennomsnittlig *) antall unger pr. kull	Minste - største kullstørrelse
Meråker	34	2,8 (34)	-
Stjørdal	2	-	-
Verdal	21	3,0 (9)	1 - 5
Steinkjer	49	3,1 (23)	1 - 8
Namdalseid	4	4,0 (3)	2 - 7
Snåsa	16	3,5 (15)	1 - 8
Grong	2	2,0 (2)	2
Nord-Trøndelag	128	3,1 (86)	1 - 8

*) Antall par det er observert kullstørrelse for står angitt i parentes.

Meråker

I 1985 ble det registrert 34 hekkende canadagåspar i Meråker. Hovedmengden av disse, 28 par, hadde tilhold i den sørlige delen av kommunen (sør for Tevla). Dette er også myte-områder for ikke-hekkende gjess.

Det ble ellers observert spredte hekkende par i området avgrenset av Feren, Fundssjøen og Fjergen.

Stjørdal

2 hekkende par ble registrert i 1985. Disse hadde tilhold i den sørøstligste delen av kommunen.

Verdal

Det ble totalt registrert 21 hekkende par i 1985. De viktigste hekkeområdene er i Vera, ved Høysjøen og ved Leksdalsvatnet, med henholdsvis 6, 5 og 5 par. Dette er også myteområder. Det ble ellers observert hekkende og mytende fugl flere steder i Inndalen, og i områdene mot grensa til Ogndalen i Steinkjer kommune.

I 1984 hadde 2 par med unger tilhold i Mevatna (vest for Høysjøen), og det ble sett 1 hekkende par både ved Storlunet og Grunntjønna i Vera. Det ble ikke registrert hekking på disse lokalitetene i 1985.

Steinkjer

I Steinkjer kommune ble det registrert 49 hekkende canadagåspar i 1985. Hele 24 av disse parene hadde tilhold forskjellige steder i Ogndalen, ovenfor Støa. Tilsammen 6 par ble observert i områdene ved Hatlingvatnet og Øyingen i Stod. I den delen av Snåsavatnet som ligger i Steinkjer kommune, fra Klingsundet til Snåsagrensa, ble det registrert 14 par (totalt 22 par i Snåsavatnet). I områdene mot kommunegrensa til Namdalseid ble det sett 5 hekkende par. Disse hekkeområdene tjener også i varierende grad som myteområder for canadagås.

Ved Ramstadvatnet i Stod har det tidligere år hekket 1 par, men det ble ikke registrert hekking i 1985.

Namdalseid

Det ble registrert 4 hekkende canadagåspar i 1985. 3 av disse hekket i området ved Øyungen, mens 1 par ble meldt observert på Rørvatnet. Området Øyungen/Furudalen brukes også som myteområde.

I 1984 ble det sett 2 hekkende par i Langvatnet og 1 hekkende par i Finnvollvatnet. I 1985 ble det ikke observert hekking på disse lokalitetene.

Snåsa

I Snåsa ble det registrert 16 hekkende canadagåspar i 1985. 8 av disse parene hekket i Snåsavatnet (totalt 22 par i Snåsavatnet). 4 par hadde tilhold i områdene omkring Agle. I Roktdalen og Imsdalen ble det tilsammen registrert 3 par, mens det ved Skjækervatnet ble registrert 1 par.

I Snåsavatnet og områdene omkring Agle ble det også observert mytende, ikke hekkende canadagjess.

Grong

I Grong kommune ble det registrert 2 canadagåspar med unger i 1985. Disse hadde tilhold i Nesådalsområdet. Det er ellers observert canadagås i Namsen ved Harran sentrum.

Det er i tillegg observert canadagås i en rekke kommuner uten at det er påvist hekking. Disse observasjonene synes i vesentlig grad å ha sammenheng med mer eller mindre sporadisk rasting under vår- og høsttrekk. Da disse observasjonene ikke er systematisk registrert, synes det ikke hensiktsmessig at de presenteres her.

3.3 Beiteområder på dyrka mark

Når flokkene med canadagjess kommer om våren, slår de seg gjerne ned på innmark for å beite. Tidlig om våren, like etter snøsmelting, kan de beite på groen på grasenger, og i slutten av mai og begynnelsen av juni kan det observeres flokker som beiter på brodden på kornåkrene.

I august, etter at ungene har blitt flyvedyktige, samler canadagjessene seg i flokker for høsttrekk. Disse flokkene farter rundt og slår seg ofte ned på dyrkamark for å beite. Gjessene ser ut til å foretrekke stubbåkere, kornåkere med legd og gressenger i denne perioden. Også grønnsakåkere kan bli besøkt. Flokkene drar som regel mot overvintringsstedene i august - september, men i enkelte områder kan de vente med avreisen til snøen kommer.

Fra grunneierhold blir det opplyst at disse flokkene som opptrer vår og høst, gjør skade på gress-, grønnsak,- og kornavlingene. Skadene består i direkte oppspising av avling, nedtramping og tilgrising med ekskrementer. Tilgrising i gressavlingene før 2. siloslått skal særlig være et problem da dyra ikke vil spise dette foret.

Skadevirkningene av gåsebeiting er lite klarlagt i Norge. Lorentsen (1984) vurderte beitingen på kornarealene i Gaulosenområdene, men kunne ikke påvise avlingsskader. Omfattende beiteundersøkelser i Skåne viser at beiting på raps kan gi relativt stort avlingstap, mens beiting på brodden i kornåkere ikke medfører påviselige skader (Jønsson 1982). Dette forklares med at vekstpunktet hos raps ligger over jorden mens vekstpunktet hos korn ligger under jorden. Det er i denne forbindelse viktig å nevne at canadagjessene hoved-sakelig beiter ved å bite av planten, ikke rykke den opp med rota.

Områder med konflikt mellom jordbruksinteresser og gåsebeiting står nevnt nedenfor. Felles for disse områdene er at de ligger i nærheten av hekkeområder for canadagjess.

Meråker

Fra slutten av august og utover til snøen kommer opptrer flokker på 25-150 canadagjess i lavere deler av bygda, hvor de slår seg ned og beiter på innmark.

Verdal

Forskjellige steder i Vera og ved Leksdalsvatnet beiter det canadagjess på dyrkamark hver vår og høst.

I Vera er vanlig flokkstørrelse 15-20 gjess, men det er observert flokker på opp til 60 stk.

Ved Leksdalsvatnet er flokkene oppgitt til opp i 70 gjess. Der er det særlig områdene rundt Buneset som blir brukt.

Steinkjer

Flere steder i Øvre Ogndal, rundt Snåsavatnet og i Leksdalsvatnet opptrer det beitende canadagåsflokker vår og høst.

I Ogndalen er det særlig dyrkamarka langs Ogna, mellom Hyllbrua og Støa, som blir besøkt. Flokkstørrelsene er her oppgitt til opp i ca. 90 gjess. Også flere steder langs Ogna samt innmark ved Mokk og Lustadvatnet blir av og til besøkt av beitende canadagjess.

Rundt hele Snåsavatnet benytter canadagjessene i varierende grad dyrkamarka som beiteområde. Flokkstørrelsene kan variere fra noen få, opp til 100-120 gjess. Områdene ved Klingsundet ser ut til å være spesielt mye brukt, men også flere steder i Øvre Kvam, på Valøya, ved Haug i Kvam og ved Vassmoen i Føling er det meldt om beiting på innmark.

Namdalseid

Tidligere brukte canadagjessene dyrkamarka på østenden av Øyungen som beiteplass, men etter at det i 1984 ble satt opp et nettinggjerde mot vatnet, har beitingen i stor grad opphørt.

Snåsa

Rundt Snåsavatnet har dyrkamarka ved Viosen, Grønøra, Hammer, Holem og Langnes pekt seg ut som mye brukte beiteområder for canadagås. Størrelsen på flokkene ser ut til å variere fra noen få til 30-40 gjess.

På Myrset og ved Haugan er det også observert canadagåsflokker som beiter på innmark.

3.4 Trekkvaner

Canadagjessene fra forskjellige områder i Nord-Trøndelag ser ut til å ha utviklet noe forskjellige trekkvaner. Tabell 2 viser en oversikt over gjenfunn vinterstid (november - mars) av canadagjess som er ringmerket i Nord-Trøndelag. Oversikten er laget på grunnlag av et materiale på totalt 181 gjenfunn av 105 ringmerkede fugler. Fuglene er merket i perioden 1963-1981, og gjenfunnene er gjort i perioden 1967-1984.

Etter 1977 er det ringmerket svært få canadagjess i Nord-Trøndelag. Materialet gir av den grunn få opplysninger om canadagjessenes trekkvaner og vinteroppholdssteder i de senere år. Det er derfor rimelig å anta at det foregår trekk til områder som ikke er oppgitt her.

Tabell 2. Gjenfunn vinterstid (november - mars) av canadagjess som er ringmerket i Nord-Trøndelag.

Vinter-oppholds-sted / Merkested/ sommeroppholds-sted	Eidsbotn, Levanger	Buvika, Sør-Trøndelag	Nesset, Møre og Romsdal	Tynset, Hedmark	Sør Aurdal, Oppland	Ringebu, Oppland	Sauherad, Telemark	Tromøy, Aust-Agder	Dynekilen, Sør-Sverige
Meråker	12	6	3		1	1	16		
Verdal		19							
Steinkjer		20	1	1					1
Verran			3						
Namdalseid								2	

Ringmerkingsresultatene tyder på at canadagjess fra Meråker ofte overvintret i Eidsbotn ved Levanger ommkring 1970. I de senere år ser det imidlertid ut som om hovedmengden av Meråkergjessene har trekt lenger sørover og gjerne overvintrer i Heddalsvatnet og Norsjø i Sauherad kommune, Telemark eller i Buvika i Skaun kommune, Sør-Trøndelag.

Canadagjessene fra Verdal og Steinkjer ser ut til å overvintre hovedsakelig i Buvika.

I Nesset kommune, Møre og Romsdal, er det gjort tilsammen 7 vinterobservasjoner av canadagås som er ringmerket i Nord-Trøndelag. Observasjonene, som er gjort i perioden 1977-81,

kan tyde på at det er et visst vintertrekk dit.

Det er gjort to observasjoner i Sverige av canadagjess som er ringmerket i Nord-Trøndelag. Ei gås som ble satt ut som unge i Ogndalen i 1967 ble sett i Dynekilen i Sør-Sverige den 18. desember samme år. Neste sommer var den tilbake i Ogndalen etter å ha vært sett ved Drammen i april.

Ringen av ei gås som ble merket i Ogndalen i 1970 ble funnet ved Lillerensjøn i Jämtland i 1980. Gåsa var da blitt kontrollert på vinteroppholdssted i Buvika i 1973, 1974 og 1976.

Kontroll av ringmerkede canadagjess om våren, blant annet ved Evenstad i Østerdalen og ved Tretten i Gudbrandsdalen, tyder på at trekket til overvintringsplassene i Sør-Norge går gjennom disse dalførene.

Lund Tangen (1974) og Lorentsen (1984) beskriver omtrent det samme trekkmønsteret for canadagjess fra Nord-Trøndelag.

Det synes som om canadagjessene i løpet av få år etter de første utsettingene etablerte faste trekkvaner, og at disse vanene i hovedsak fortsatt gjelder. Lorentsen (1984) skriver imidlertid at etter 1980 har en stadig større del av bestanden forlatt Trøndelagsfylkene om vinteren.

Etter hvert som canadagåsbestanden øker, vil det bli behov for nye overvintringsplasser. Det er gjort observasjoner av nord-trønderske canadagjess i Agder, og det er trolig at en del av gjessene vil overvintre langs Sørlandskysten sammen med Agder-bestanden. Hoel (1986) nevner at det er påvist at en del av Agderbestanden trekker til overvintringsplasser i Danmark. Det er rimelig å anta at også endel av Trøndelagsbestanden vil bli med på trekket dit.

4. DISKUSJON/KONKLUSJON

4.1 Bestandsstørrelse

Canadagåsas hekkeplass kan ofte ligge på bortgjemte steder hvor det sjelden ferdes folk, for eksempel på små myrtjern, i elvelon m.v. Fuglene holder seg i ro ved reiret i ruge-perioden - gåsa på eggene og gassen like ved på vakt mot fiender. Disse reirplassene kan av og til oppdages ved en tilfeldighet, men det er trolig at mange reir forblir uoppdaget hvert år. Etter klekking er det imidlertid vanlig at foreldrene tar med seg ungene på svøm eller til fots til områder med bedre mattilgang enn det var ved hekkeplassen. Ofte kan det samle seg flere kull på vann og elver der det er rikelig med beite, gjerne ved innmark. Fra da av er det store muligheter for at kullene blir oppdaget av folk. Registreringsarbeidet ble utført i denne perioden etter klekking.

4.1.1 Hekkebestand og produksjon

Det ble registrert totalt 128 hekkende canadagåspar i 1985. Dette må av følgende årsaker betraktes som et absolutt minimumstall for hekkebestanden i Nord-Trøndelag:

- Antallet registrert hekkende par omfatter hovedsakelig par som er observert med unger. Par som har mistet egg eller unger like etter klekking er derfor i liten grad registrert som hekkefugler.

- Det er rimelig å anta at heller ikke alle par med unger er oppdaget og registrert.

I eggleggingsperioden, før gåsa legger seg på reiret for å ruge, og i de korte periodene gåsa går av reiret under ruging, kan eggene bli røvet. Særlig mink får skylden for eggrøving. Det er også registrert at rev har drept canadagås under hekking (Lund Tangen 1973). Tap av reir og egg under vårflommen ser ut til å være ganske vanlig, særlig for førstegangshekkende gjess (pers. medd. Hans Inge Lund Tangen).

Tiden like etter klekking ser ut til å være kritisk for gåseungene. Under forflytning til bedre beiteområder kan en del unger bukke under. Dette skjer særlig i perioder med stor vannføring i bekker og elver. (Pers. medd. Hans Inge Lund Tangen).

Det er naturlig å anta at eggtapet og dødeligheten hos canadagjessene øker med økende bestandstetthet. Gjessene forsøker helst å hekke i nærheten av sitt oppvekstområde og blir da etter hvert som bestanden øker nødt til å ta til takke med mer ugunstige hekkeplasser. (Lund Tangen 1973, Fabricius 1983).

Det er gjort få undersøkelser angående candagjessenes hekkesuksess. Fabricius (1983) har undersøkt eggtapet i to områder i Sør-Sverige. I en nyetablert og raskt voksende bestand i Oxelösunds skjærgård ble eggene ferdigruget og klekt i ca. 72% av 142 kontrollerte canadagåsreir. Tilsvarende tall for en svært tett bestand i Kalmarsund var ca. 51 % klekking av 71 kontrollerte reir. Det kan også nevnes at det i en undersøkelse i Alberta i Nord-Amerika er funnet at klekking skjer i 37-75 % av canadagåsreirene, avhengig av predasjon (Vermeer 1969 i Fabricius 1983).

Som tidligere nevnt er par som har mislyktes i å få klekt ut eggene i liten grad registrert som hekkefugler. Canadagåsbestanden i Nord-Trøndelag er i likhet med bestanden i Oxelösunds skjærgård relativt nyetablert og raskt voksende. Det kan derfor være naturlig å overføre erfaringene fra Oxelösund til våre områder. Det vil si at de 128 hekkende parene som er registrert utgjør ca. 70 % av de fuglene som begynte å hekke våren 1985. Vi får da en hekkebestand på 183 par. I tillegg til disse parene kommer så de som har mistet ungene de første kritiske dagene etter klekking og de parene med unger som eventuelt ikke er oppdaget og registrert.

Det er derfor rimelig å anta at hekkebestanden i Nord-Trøndelag utgjorde omkring 200 par i 1985.

Forutsatt klekking i ca. 70 % av reirene og at noen par mister kullet like etter klekking, er det rimelig å anslå at ca. 130-135 hekkende par fikk fram unger til flyvedyktig alder. Med en registrert gjennomsnittlig kullstørrelse på 3,1 unger pr. par var det en tilvekst på omkring 400-420 ungfugl til bestanden i 1985.

4.1.2 Totalbestand

Etter som canadagjess vanligvis blir kjønnsmodne først ved 3 års alder, utgjør hekkefuglene en relativt liten del av totalbestanden. I resultatene fra 4 landsomfattende bestandsregistreringer i Sverige, i perioden 1960-1976, varierer hekkebestandens andel av total høstbstand mellom 21 % og ca. 40 %, med et snitt på ca. 32 % (Fabricius 1982).

I Agderfylkene viste en undersøkelse at det var minimum 300 hekkende par, samtidig som total høstbestand ble beregnet til 2500 gjess i 1984 (Udø 1984, Hoel 1986). Hekkefuglene utgjorde altså minst 24 % av totalbestanden.

Hvis vi antar at hekkefuglene utgjør ca. 25-30 % av høstbestanden også i Nord-Trøndelag, var det mellom 1300 og 1600 canadagjess i fylket høsten 1985.

Til sammenligning kan nevnes at Lorentsen (1984) anslo høstbestanden i Trøndelag som helhet til 1200-1300 canadagjess i 1984. Heggbergets (1983) undersøkelser tyder på at omkring

80 % av canadagåsbestanden i Trøndelagsfylkene har tilhold i Nord-Trøndelag. Ut fra disse tallene var det altså omkring 1000 canadagjess i Nord-Trøndelag i 1984. Dette anslaget er noe lavt i forhold til resultatene i denne rapporten fordi en økning fra ca. 1000 til 1300-1600 canadagjess på ett år ville bety en årlig bestandsvekst på 30-60 %.

4.1.3 Bestandsutvikling

Den svenske canadagåsbestanden vokste i perioden 1960-1966 fra ca. 1500 til 3700 individer (Fabricius 1982). Dette tilsvarer en årlig vekst på 16 %. Heggberget (1983) har beregnet en årlig bestandsøkning i Norge på 23-25 % i perioden 1971-1983. Den norske bestanden var da på omtrent samme nivå som den svenske var i perioden 1960-1966. Heggbergets tall for Nord-Trøndelag tyder også på en årlig bestandsøkning på ca. 16 % i samme periode.

Canadagåsbestanden i Sverige har etter 1966 fortsatt å øke i samme takt, og i 1982 ble den anslått til omkring 3000 par og totalt 30000 fugler (Fabricius 1982). Ut fra naturgrunnlaget i Nord-Trøndelag er det rimelig å anta veksten i åra framover vil være betydelig også her. Store områder som skulle være velegnet til hekking av canadagås er ennå ikke utnyttet. Bestandsveksten ser heller ikke ut til å bli hemmet av konkurranse med andre arter, fordi canadagåsa utnytter livsmulighetene på en annen måte enn andre arter som lever i samme miljø.

En årlig vekst på 16 % tilsvarer mer enn en fordobling av antallet på 5 år. Hvis vi forutsetter at bestanden i Nord-Trøndelag vil fortsette å øke med minimum 16 % pr. år, vil antallet canadagjess i fylket ha oversteget 3000 innen 1990.

Veksten i de kjerneområdene vi har i dag vil avta etter hvert som tettheten blir høy og de egnede hekkeplassene blir opptatt. Unge par som skal etablere seg blir presset ut i ytterkanten av disse områdene. Bestanden vil altså fortsette å øke ved at den stadig sprer seg til nye områder.

Canadagjessene ser generelt ut til å spre seg langsomt. Dette har sin naturlige årsak i gjessenes sterke binding til sitt oppvekstområde. Fabricius (1983) nevner en spredningshastighet på 2,7 km pr. år i et område i Sverige. Der forholdene ligger til rette for det kan imidlertid spredningen skje betydelig raskere; langs Otravassdraget i Agder har canadagåsa spredt seg med gjennomsnittlig 14 km pr. år (Hoel 1986). Spontan forflytning og etablering i helt nye områder kan også forekomme.

4.2 Jakt på canadagås

Som nevnt i innledningen, var ett av formålene med utsettingen av canadagjess å skape en ny, høstbar viltressurs. Det er i dag ikke jakt på canadagås i Norge.

Bestanden i Nord-Trøndelag har etter hvert nådd et slikt nivå at det er aktuelt å vurdere innføring av jakt. Fra flere hold er det hevdet at en beskatning av canadagåsbestanden er ønskelig.

Fra et forvaltningsmessig synspunkt er det ønskelig å utnytte canadagåsa som viltressurs for flest mulig interessegrupper. Ved innføring av jakt vil canadagjessene, i tillegg til den opplevelsesverdien de har i dag, gi rekreasjonsverdi ved jakt, avkastning i form av kjøtt og inntektsmuligheter ved utleie av jaktrett.

I forhold til beiteproblematikken er det et vesentlig problem at gjessene er for tamme. Grunneiere som har besøk av beitende canadagjess på dyrkamarka har erfart at det kan være vanskelig å jage bort flokkene. De hevder at gjessene fort venner seg til blant annet skudd i lufta uten å trekke seg unna.
Fra grunneierhold er det derfor ønskelig å oppnå større skyhet hos canadagjessene. Ved innføring av jakt er det rimelig å anta at gjessene snart vil oppfatte mennesker som farlige og bli mer sky. Svenske erfaringer viser at canadagjessene raskt blir like sky som andre villgjess ved innføring av jakt (Fabricius 1983).

Det er stilt spørsmål om ikke innføring av jakt vil føre til nedslakting av canadagjess fordi de er så tamme. Her kan det igjen refereres til erfaringene fra Sverige som viser at gjessene raskt ble sky og nå utgjør et vanskelig jaktobjekt.

Canadagåsa har for mange en stor opplevelsesverdi som håndtam fugl. Folk har flere steder glede av å fore gjessene og se de på nært hold. Ved innføring av jakt vil nok denne muligheten forsvinne etter hvert som gjessene blir mer sky.
Hans Inge Lund Tangen (1975) påpeker faren ved å fore gjessene eller å gjøre dem avhengige av mennesker. Foring kan blant annet føre til at gjessene ikke lærer seg til å trekke til gunstige overvintringsområder eller at trekket blir utsatt slik at fuglene møter vinteren i områder som er uegnet for vinteropphold.

Villgjess utgjør et vanskelig jaktobjekt og er skuddsterke. Et av de vesentligste ankepunktene mot gåsejakt generelt er faren for skadeskyting. En svensk undersøkelse viser at omtrent 2 av 3 sædgjess som blir felt har hagl i kroppen fra før (Svensson 1982). Skyting på for lange hold og med for grove hagl blir regnet som den vesentligste årsaken til skadeskyting. Denne problematikken omtales nærmere i kapittel 4.2.3.

4.2.1 Innføring av jakt i 1986?

En forutsetning for å innføre ordinær jakt er at bestanden vil tåle beskatningen. Med det bestandsnivået og den veksten som er i bestanden i dag bør det være biologisk forsvarlig å innføre jakt i enkelte kommuner i Nord-Trøndelag allerede i 1986. Det vil da anslagsvis være en hekkebestand på 230 par, en tilvekst på omkring 500 ungfugl og en høstbestand på 1600-1800 canadagjess i fylket.

Ved vurdering av jakt på candagjess kan vi trekke lærdom av svenske erfaringer. Der ble allmenn jakt på canadagås innført i to län i 1970, etter flere års forsøk med lisensjakt. Det var da antakelig omkring 1300-1400 hekkende par i Sverige (1600 i 1971 (Fabricius 1982)). Viktige årsaker til at ordningen med lisensjakt ble opphevet var at den var arbeidsom å administrere og at bestanden godt tålte beskatningen ved allmenn jakt (Pers. medd. Lambart von Essen). Etter 1970 er jakten suksessivt utvidet til å gjelde de fleste län i Sør-Sverige. De offisielle fellingstallene varierte mellom 310 og 450 gjess de fem første årene, men har siden økt raskt (Thelander 1982). I sesongen 1983-84 ble det felt over 7200 canadagjess, og den har dermed blitt den jaktmessig viktigste gåsearten i Sverige. (Vikberg 1985).

Innføring av jakt i 1970 synes ikke å ha ført til noen reduksjon av veksten i canadagåsbestanden. Totalbestanden ble i 1983 vurdert til 30000 gjess (Fabricius 1983).

4.2.2 Aktuelle områder for jakt

Innføring av jakt vil i første omgang være aktuelt i kommuner med god hekkebestand av canadagjess (jfr. Lorentsen 1984). Et annet kriterium som bør tillegges vekt er omfanget av konflikter med landbruksinteresser.

94 % av registrerte hekkende par i Nord-Trøndelag i 1985 var fordelt på 4 kommuner; Meråker, Verdal, Steinkjer og Snåsa. Omfanget av beiting på innmark var naturlig nok også størst i disse områdene.

En eventuell innføring av ordinær jakt på canadagjess i 1986 vil derfor i første rekke være aktuelt i disse kommunene.

4.2.3 Jaktforskrifter og utøvelse av jakt

Grunneierne, som har retten til jakt, kan fastsette restriksjoner til jaktutøvelsen, ut over de bestemmelsene som fastsettes av Direktoratet for naturforvaltning. De kan på den måten legge opp jakten slik at den er tilpasset de lokale forhold, og dermed bidra til human jakt og regulert avskytning i områder hvor det kan være fare for overbeskatning av canadagåsbestanden.

Til jakt på gjess er det tillatt å bruke både rifle og hagle. Ved bruk av rifle skal det benyttes ammunisjon med anslagsenergi på minst 294 joule (30 kgm) på 100 meters avstand. Til jakt med hagle er det generelt forbud mot å bruke grovere hagl enn 3,5 mm, altså norsk nr. 2 (US nr. 3). (DVF, rundskriv nr. 4/83).

Gåsejakt med rifle er særlig aktuelt på beiteplassene. Om høsten beiter canadagjessene gjerne på innmark, ofte nær bebyggelse. I slike omgivelser må det utvises sæ̈rdeles stor aktsomhet ved bruk av rifle. Særlig skudd mot svømmende gjess eller gjess som sitter i vannkanten er betenkelig da et prosjektil som avfyres i skrå vinkel mot vann kan rikosjettere mot vannoverflaten og fortsette mot en usikker bakgrunn.

Den vanligste jaktformen på gjess er nok posteringsjakt med hagle på morgen- og kveldstrekket mellom overnattingssted og beiteplass.
Det meste av gjess som felles i Sverige blir skutt med hagle (Thelander 1982). Erfaringer derfra viser imidlertid at denne jakten gir en svært høy skadeskytingsfrekvens. Undersøkelser som er gjort tyder på at omtrent to av tre sædgjess har hagl i kroppen fra en eller flere skadeskytinger (Svensson 1982). Skyting på for lange hold blir regnet som en av de viktigste årsakene til skadeskyting. Thelander (1983) har summert opp en del forhold som kan føre til skyting på for lange hold:

- Gjessene er meget store - mye større enn annet fuglevilt som opptrer i åpent lende.
- Da gjessene normalt flyr over åpent lende, er det få referansepunkter som kan lette avstandsbedømmelsen for jegerne.
- Gjessene har meget godt syn, og oppdager en dårlig skjult jeger lenge før han får dem på skuddhold.
- De flyr meget hurtig, men inntrykket av fart reduseres på grunn av størrelsen.
- Trekkende gjess flyr høyt.

En medvirkende årsak til problemet med skadeskyting på for lange hold er at det brukes for grove hagl. Store hagl har høy anslagsenergi og dermed stor gjennomtrengningsevne selv på lange hold. Men haglsvermen blir så glissen og treffpunktene så få og tilfeldig plassert at skuddet ofte ikke er drepende. Små hagl har imidlertid liten anslagsenergi og mister hurtig gjennomtrengningsevnen. Ved skudd på for lange hold stanser de derfor i fjærdrakten uten å gjøre skade.

Thelander (1983) har undersøkt virkningen av skudd med forskjellige haglstørrelser mot gjess. Han anbefaler å gå over til bruk av finere hagl og mener at 2,5 mm, altså norsk nr. 6 (US nr. 7) er gunstig. Denne haglstørrelsen dreper gjessene effektivt på 30 meters avstand, men taper hurtig gjennomtrengningsevnen på lengre hold. Uansett haglstørrelse bør 30 meter være lengste skuddavstand ved gåsejakt. Ved bruk av små hagl fjernes også motivet for skyting på lange hold, nemlig at et tilfeldig treff i en vital del skal felle fuglen.

5. LITTERATUR

Cramp, S. and K.E.L. Simmons, 1977.

Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. I: Ostrich to Ducks. Oxford University Press, 1977. 722 s.

DVF (DN) 1983:

Rundskriv nr. 4/83. Forskrifter om våpen og ammunisjon til storviltjakt og til småviltjakt, om skyteprøve for storviltjegere og om aldersgrense for villreinjegere.

Ermala, A. och P. Vikberg, 1982.

Gåsjakten i Finland. Vår Fågelv. Suppl. 9: 93-96.

Fabricius, E. 1983.

Kanadagåsen i Sverige. Statens Naturvårdsverk, rapport nr. 1678, 85 s.

Fabricius, E. 1982.

Kanadagåsens förekomst och ekologi. Vår Fågelv. Suppl. 9: 53-56.

Fabricius, E., Bylin, A., Fernö, A. and T. Radesäter. 1974.

Intra- and interspecific territorialism in mixed colonies of the canada goose (Branta canadaensis) and the greylag goose (Anser anser). Ornis. Scand. 5: 25-35.

Fog, M., 1978,

Status for canadagås i Norden 1977. Særtrykk fra Strandjegeren 20. januar 1978

Godø, G. 1978.

Er utsetjing av canadagås ein fare for grågåsstammen på Vestlandet? Vår Fuglefauna 3/4: 167-169.

Heggberget, T. 1983.

Utviklingen av hekkebestanden av Kanadagås i Norge fra omkring 1970. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, viltforskningen. Foreløpig rapport, 6 s.

Hoel, A. 1986.

Forvaltningsplan for canadagås i Aust-Agder og Vest-Agder. Fylkesmannen i Aust-Agder, miljøvernavdelingen. Rapport nr. 1-1986, 65 s.

Jønsson, B. 1982.

Gåsskader inom lantbruket i Skåne. Vår Fågelv. Suppl 9: 71-74.

Lorentsen, Ø. 1984.

Bestands- og beiteregistreringer av canadagås ved Gaulosen, Melhus og Trondheim kommuner, høsten 1984 og En vurdering av eventuell jakt på canadagås. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernavdelingen, Rapport 5-1984, 37 s.

Lund, Hj.M.K. 1963.

Canadagåsen i Norge. Jakt - Fiske - Friluftsliv 92: 534-536.

Lund Tangen, H.I. 1973.

Forsøk med kanadagås i Norge. Rapport 26 s., upublisert.

Lund Tangen, H.I. 1974.

Forsøk med canadagås i Norge. Fauna 27: 166-176.

Lund Tangen, H.I. 1975.

Kanadagåsa i Norge. Jakt, fiske og friluftsliv 3: 14-15.

Svensson, S. 1982

Skadeskjutning av sædgass med haglvapen. Vår Fågelv. Suppl. 9: 97-102.

Thelander, B. 1982.

Gåsjakten i Sverige: Historik, nuvarande förhollanden, jaktmetoder, omfattning och avskjutning. Vår Fågelv. Suppl. 9: 85-92.

Thelander, B. 1983.

Vilken hagelgrovlek bør väljas vid jakt efter gäss for att minska skadskjutningsfrekvensen? Viltnytt 17: 40-48.

Udø, O.G., 1979, a.

Canadagås i Norge. Fauna 32: 66-71.

Udø, O.G., 1984.

Utvikling av Canadagåsbestanden på Agder. Kristiansand Museum. Årbok 1984: 31-36.

Vikberg, P. 1985.

Goda erfarenheter av gåsfarmningen. Jägaren 3: 18-20.

Vedlegg 1

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG
MILJØVERNAVDELINGEN

Viltnemnda i
kommune

Steinkjer, 23.5.85

Deres ref.	Vårt j. nr.	Vårt arkiv.
	3878/85 PHP/KO	461.415

CANADAGÅSUNDERSØKELSER

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, vil i sommer foreta undersøkelser for å kartlegge bestand, hekkeplasser og andre viktige oppholdssteder for canadagås i Nord-Trøndelag. Vi er derfor interessert i opplysnigner om hekkeplasser, beiteområder med videre for canadagås. Områdene vil bli besøkt herfra.

Dersom viltnemnda ikke selv er kjent, er det ønskelig at det tas kontakt med personer i kommunen som kan tenkes å ha kjennskap til slike områder, eventuelt at det gis opplysninger om navn, adresse og telefonnummer til disse personene.

Opplysninger om canadagås kan avmerkes på vedlagte
./. kart. Hekkeplasser kan avmerkes med et kryss, beiteplasser kan avmerkes med en sirkel, og andre områder hvor canadagåsa har tilhold, kan skraveres på kartet.

Spesielle opplysninger om forekomsten av canadagås i kommunen kan gjerne vedlegges skriftlig.

Opplysningene sendes til viltkonsulenten, helst innen 15. juni 1985.

Etter fullmakt

Paul Harald Pedersen
Paul Harald Pedersen
viltkonsulent

Kjartan Knutsen
Kjartan Knutsen

Saksbehandler: Fagassistent Kjartan Knutsen

Postadresse:	Kontoradresse:	Telefon:
Postboks 145,	Håkkagt. 10.	(077) 64 400
7701 Steinkjer	Steinkjer	

Hittil utkommet i samme serie:

Nr. 1 - 1983: Tiltak for å redusere antall kollisjoner mellom elg og tog i kommunene Grong og Snåsa.

Nr. 1 - 1984: Kontroll med landbruksavrenning. Resultat 1983.

Nr. 2 - 1984: Viltområdekartlegging. Erfaring fra Nord-Trøndelag.

Nr. 3 - 1984: Skjøtselsplan for Bergsåsen naturreservat og plantelivsfredningsområde i Snåsa (under utarb.).

Nr. 4 - 1984: Skjøtselsplan for edellauvskogreservater i Nord-Trøndelag, med spesiell vekt på Byahalla i Steinkjer (under utarb.).

Nr. 1 - 1985: Forsøksfiske med kilenot i Leksdalsvatnet.

Nr. 2 - 1985: Fisket i Leksdalsvatnet 1984. En spørreundersøkelse blant grunneiere og fiskekortkjøpere.

Nr. 3 - 1985: Skogrydding som tiltak for å redusere antall kollisjoner mellom elg og tog. En beskrivelse av iverksettelsen av tiltaket i Grong og Snåsa i 1984.

Nr. 4 - 1985: Jegerobservasjoner i elgforvaltningen. Erfaringer med bruk av «Sett elg» i Nord-Trøndelag.

Nr. 5 - 1985: Rapport fra studietur til Spania. Dagene 21.—28. april 1985.

Nr. 6 - 1985: Fisket i Snåsavatnet 1984. En spørreundersøkelse blant grunneiere og fiskekortkjøpere.

Nr. 7 - 1985: Jegerprøven som valgfag i ungdomsskolen.
Erfaringer fra et prøveprosjekt i Nord-Trøndelag skoleåret 1984 — 1985.

Nr. 8 - 1985: Tungmetaller i fisk i Indre Namdalen.

Nr. 1 - 1986: Erfaringer fra drift av minirenseanlegg «Klargester Biodisc B2».

Nr. 2 - 1986: Fisk og forurensing i sidebekkene til Verdalselva.

Nr. 3 - 1986: Fisket i Snåsavatnet 1985.

Nr. 4 - 1986: Teinefiske etter røye. En spørreundersøkelse blant brukere av nettingteiner.

ISSN 0800 - 3432